

Arkady Moshes, ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti
Ryhor Nizhnikau, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VALKO-VENÄJÄN KANSANÄENESTYS PERUSTUSLAISTA

LUKAŠENKALLA EI OLE SYYTÄ JUHLAAN

Aljaksandr Lukašenka on turvannut voittonsa Valko-Venäjän perustuslakia koskevassa kansanäänestyksessä, joka järjestettiin hänen valta-asemansa vahvistamiseksi. Sorto kuitenkin heikentää Lukašenkan auktoriteettia maan sisällä samalla kun kansainvälinen ilmapiiri on nopeasti muuttumassa hyvin haastavaksi niin lännessä kuin Venäjällä.

Valko-Venäjällä 27. helmikuuta järjestetty kansanäänestys uudesta perustuslaista ei tuonut yllätyksiä. Maata vuodesta 1994 johtaneelle Aljaksandr Lukašenkalle on nyt myönnetty laillinen mahdollisuus haalia jälleen lisää valtuuksia Valko-Venäjän uudelleenjärjestelyssä valtarakennelmassa. Halutesaan Lukašenka astuu Yleisvalkovenäläisen kansankokouksen johtoon. Kyseessä on muka-parlamentaarinen rakennelma, joka asettuu voimattoman kansallisen parlamentin ylle.

Kansanäänestyksen virallisiin tuloksiin viittaaminen olisi tässä yhteydessä turhaa. Äänestystulosta ei voida varmistaa, sillä maassa ei ole riippumatonta äänestysvalvontaa. Lisäksi on toteutettu ennennäkemättömiä sortotoimia. Tällä hetkellä Valko-Venäjällä on yli 1000

poliittista vankia. Määrä on viisi kertaa suurempi verrattuna vankien määrään Neuvostoliitossa ajankohdanaan, jolloin Mihail Gorbatšovin nousi valtaan.

Sorto ja kaikkien kriittisiä näkökulmia esittäneiden tiedotusvälineiden eliminointi ovat tehneet turhaksi oppositiostrategioiden kehittämisen. Kansanäänestyksen aikana oppositio etsi ”vähiten huonoa” toimintatapaa ja ehdotti äänestyslipukkeiden mitätöintiä rastittamalla niistä sekä kyllä- että ei-vaihtoehdon. Tämä olisi kuitenkin parhaimmillaankin voinut viestiä moraalista paheksunnasta, mikä ei ole poliittisesti tehokas työkalu.

Lukašenka oli junaillut tilanteen niin, että kotimaisesta näkökulmasta hän olisi voittanut joka tapauksessa. Hän ilmaisi selvästi,

että jos lakimuutoksia ei hyväksyttäisi, hän jatkaisi mielellään valtan kahvassa vanhan perustuslain hänelle suomin valtuuksin. Ilmeisimmin hänellä kuitenkin oli myös toinen tavoitteena näyttää Kremilille, joka syksyllä 2020 ehdotti perustuslain uudistusta ratkaisuksi Valko-Venäjän poliittiseen kriisiin, ettei uudistus ole Moskovalle keino lisätä vaikutusvaltaansa maan politiikkaan.

Tästä syystä yhdellekään venäjämönteiselle poliittiselle taholle ei ole myönnetty rekisteröitymislupaa Valko-Venäjällä vuoden 2020 vallankumouksen jälkeen. Johtava venäläinen sanomalehti *Komsomolskaya Pravda* kiellettiin maassa syyskuussa 2021 välittömästi sen jälkeen, kun lehti julkaisi artikkelin, joka ei ollut hallinnon mieleen.

Keskeinen sisäpoliittinen seuraus kansanäänestyksestä on, että se poistaa viimeisetkin jäljellä olleet toivon rippeet mahdollisuudesta vuoropuheluun hallinnon ja opposition välillä. Lännen poliitikot, jotka tähän asti ovat elätelleet toiveita keskusteluyhteydestä tai sen mahdollisuudesta, joutuvat viimein kohtaamaan karun todellisuuden. Edes Moskova ei voi auttaa nykytilanteessa, vaikka se itse sitä haluaisi. Ei ole sattumaa, että Lukašenka totesi marraskuussa 2021, että hän suostuu neuvottelemaan opposition kanssa vasta kun Vladimir Putin puhuu Aleksei Navalnyille. Minsk vaikuttaa olevan valmis neuvottelemaan yksittäisten poliittisten vankien vapauttamisesta. Hinta voi kuitenkin osoittautua lännelle liian kalliiksi.

Kaikista taktisista voitoistaan huolimatta Lukašenka ei juuri voi tuntea oloaan rauhalliseksi saati voitonriemuiseksi. Strategisesti katsoen tilanne hänen ympärillään on muuttumassa huonompaan. Vaikeat ajat ovat edessä, ja niitä voidaan tarkastella kolmesta näkökulmasta.

Ensinnäkin länsi on viimein omaksumassa Valko-Venäjän politiikan, joka perustuu lepytelyyn sijaan painostukseen. Läntiset toimijat ovat ymmärtäneet, ettei Lukašenka ole itsenäinen

tasapainottelija lännen ja Venäjän välillä vaan pikemminkin Putinin vasalli. Valko-Venäjän armeijan suora osallistaminen Ukrainan valtaukseseen on tässä selkeä vedenjakaja. Jo se, että venäläiset joukot käyttävät Valko-Venäjän aluetta hyökkäyksen käynnistämiseen, on riittänyt laukaisemaan lännen reaktion. Taloudelliset sanktiot kiristyvät samalla, kun Valko-Venäjän ja EU-maiden rajoilla nähdyn pakolaiskriisin lopputulos näytti, että länsi on valmis koviin ja ehdottomiin vastatoimiin.

Samanaikaisesti kasvussa on Moskovan määrätietoisuus. Venäjä on pitänyt tukiaisensa erittäin mallillisina, ja tästä lähtien ylimääräistä maksetaan ilmeisesti vain aidoista myönnytyksistä sanahelinän sijaan. Venäjän Krimin valtauksen sanallinen tunnustaminen on ehkä vastaanotettu mielihyvin, mutta siitä ei palkittu rahallisesti. Tarvittavia laillisia toimia ei ole vielä täytetty Valko-Venäjällä eikä Lukašenka lupauksistaan huolimatta ole myöskään vierailut Niemimaalla. Näistä syistä Kiovan silmissä on yhä sopivaa pitää suurlähettilästä Minskissä. Sama pätee myös Itä-Ukrainan separatistialueiden mahdolliseen tunnustamiseen, jota Lukašenka ei ole vielä tehnyt. Yksi keskeinen aito myönnytys voisi olla Venäjän

sotilastukikohdat Valko-Venäjällä, jotka uusi perustuslaki sattumoisin mahdollistaa. Tämä näkökulma tuskin rauhoittaa Lukašenkan mieltä.

Viimeinen mutta tärkein huomio on, että kansanäänestys ei millään tavoin auta vahvistamaan Lukašenkan oikeutusta niiden valkovenäläisten silmissä, jotka pitävät hänen valta-asemaansa laittomana. Heille uusi perustuslaki on merkityksetön dokumentti, joka voidaan kuitata muodollisesti pätemättömäksi, kun olosuhteet muuttuvat. Tammikuun 2022 tapahtumat Kazakstanissa osoittivat vakuuttavasti, miten nopeasti johtaja (tässä tapauksessa entinen presidentti Nursultan Nazarbayev) voi menettää kaiken laillisen suojeluksensa, kun kansannousu tai uusi eliittien valtaryhmittymä niin sanelee.

Kaiken kaikkiaan Lukašenkalla on vain vähän syytä – ja vähän aikaa – iloita voitostaan. Sorrolla on hintansa, joka horjuttaa hänen vaikutusvaltaansa kansallisesti. Taloudellinen tilanne muuttuu oletettavasti pian yhä haastavammaksi, ja samanaikaisesti myöskään kansainvälinen kenttä ei tarjoa helpotuksia. Onni ei näytä olevan suotuisa sille, että ikääntyvä itsevaltias pystyisi asettumaan ehdolle vielä vuoden 2025 presidentinvaaleissa ja venyttämään aikaansa vallankahvassa. /